

*

Књига је спартански опремљена, међутим са укусом. Да би смањили трошкове, издавачи су користили двостубачни ситан слог. Превод заузима више простора од оригинала, али су ову незгоду отклонили тиме што у оригиналу има бројних примедба при дну, а у преводу су испуштени. Тако енглески текст хвата корак са латинским. На крају су додати речник, списак скраћеница које се односе на латински оригинал и стварни регистар. У речнику, су објашњени неки основни институти и појмови римског права, што је посебно корисно за студенте англосаксонске правне формације у чијем образовању римско право не чини обавезну материју.

*

У целини гледано, ово је успео покушај новог прилаза једној старој теми. А пружити новину после пет-шест претходника заиста није лако. Узимајући у обзир новију литературу, користећи традицију, али без робовања ни њој нити латинском оригиналу, аутори су остварили живо штиво, блиско укусу данашњег читаоца. Можемо се сложити са мишљењем Сузане Трегијари са Катедре за класичне студије на Стенфорду: „Овај превод је одличан, веома читљив и снабдевен корисним речником. Увод у коме се дају основни подаци представља свеж поглед на *Институције* и њихов трајни значај.”

Обрад Станојевић

Буро Вуковић, МЕЂУНАРОДНО ГРАЂАНСКО ПРОЦЕСНО ПРАВО, „Информатор”, Загреб, 1987, стр. 247.

1. Неколико година после објављивања књиге *Изузеће од грађанске јурисдикције* добили смо, из пера истог аутора и у издању истог издавача, још једну књигу посвећену проблемима Међународног приватног права. Међународно грађанско процесно право заиста представља, како то и сам аутор у предговору каже, обраду целокупне материје ове дисциплине. Није наодмет у овим уводним реченицама истаћи и мотиве који су писца окренули послу чији је резултат сада испред нас. Потребне студената права и потребе праксе опредељују аутора, те он сам своје дело назива *Ћбеником* (мада не и приручником за практичаре). Овоме ћемо се вратити касније.

Сам назив који користи професор Вуковић није нов у домаћој правној књижевности (в., нпр., Eisner, *Међународно приватно право II*, Загреб, 1956, стр. 225). Због евентуалних асоцијација приликом сврставања ове материје на основу усвојеног назива, истичемо да писац сматра материју делом међународног приватног права (стр. 3), за разлику од емментног професора Eisnera који је, усвајајући исту терминологију, пре спреман да ову матерју сматра допуном него делом МПП (стр. 227). Међутим, у одабиру питања, која спадају у ову материју, поменута два аутора се битно не разликују.

С обзиром на основну *Ћбеничку* намену дела, његов драгоцен квалитет је јасност стила и језика. Реченица је смислена и релативно кратка. Понављања начелно нема, а када се, и јавља то се чини углавном поводом извора норми које регулишу поједина питања. Оно је тада у функцији, те не утиче на квалитет садржаја, већ, евентуално, само на стил. Међутим, овакав приговор би могли изнети само језички чистунци па због њих то и помињемо, лично га не сматрајући битним. Терминологија

(14) *Constitutio Imperatoriam maiestatem*, 6.

(15) Петровије Арбитер, *Сатурикон*, Београд, 1976.

је доследно спроведена, што је за студенте од велике користи. Сматрамо да је методологија излагања добра. Најзад, као посебан квалитет истичемо да се аутор потрудио да поред списка општих дела који је даг на крају књиге испод сваког већег наслова у књизи наведе списак домаће и стране литературе везане за сваки наслов. Дела су углавном новијег датума, те, у том домену, књига не помаже само студенту и практичару (уколико им помаже) већ пре свега онима који се професионално баве овом материјом и са теоријског аспекта. Због свега реченог, мислимо да аутор следи добре традиције једне школе правног писања.

С аспекта садржаја оцењујемо да дело обухвата целокупну материју онога што смо и ми спремни да назовемо међународним грађанским процесима правом кога, као и аутор, сматрамо делом међународног приватног права. Чини нам се да је питањима одређивања међународне надлежности југословенских судова у појединим конкретним питањима могла бити посвећена пажња већа од таксативног набрајања, да читалац у том домену не би био ускраћен.

Најзад, морамо признати да смо се двоумили да ли да своју, заправо, једну озбиљнију примедбу уопште и истакнемо јер смо, са једне стране, стално водили рачуна да се ради о књизи уџбеничког карактера, док нас је, са друге стране, однос према материји на то наводио. Превладало је ово друго. Наиме, сматрамо да се писац није устезао од заузимања сопственог става по појединим питањима, што је неспорно квалитет. При том је указивао и на постојање супротних становишта, на евентуалне теоријске дилеме. На појединим местима излагања недостаје аргументација *pro et contra*, те заузимање става на основу аргумената. Уопште не сумњајући да аутор има озбиљне аргументе за сваки свој став и управо због тога, поставили смо себи питање да ли би студенти били преоптерећени да им је, макар у слогу који указује на секундаран значај (за спремање испита) конкретног дела текста, била пружена и информација ове врсте. Овако се само стиче утисак да су поједина питања расправљена, наведимо, нпр., нека питања према субјективном личном критеријуму: литиспенденција (стр. 100), перпетуација међународне надлежности (стр. 31), границе арбитражног споразума (стр. 128) и право меродавног за оцену његове ваљаности (стр. 118), те именовање арбитра (стр. 123).

Део излагања посвећен вредносним судовима завршимо констатацијом да је излагање ове књиге омогућило да сваком заинтересованом студенту или практичару, те сваком оном кога поједина питања интересују, можемо да укажемо на књигу на српскохрватском (хрватскосрпском) језику која ће у великој мери задовољити његове потребе и радозналост, или, за дубље проучавање, отворити путеве сазнања. Посматрано само с аспекта редовног курса правних студија, чини нам се да је сама препорука недовољан одраз квалитета књиге.

2. Осим увода традиционалне структуре (појам, извори, историјски осврт), књига садржи још једанаест делова. Први део је најобимнији и односи се на питања међународне надлежности. Писац разликује искључиву и елективну (општу и посебну) надлежност, а посебно расправља питања пророгације суда. У оквиру истог дела расправља се и питање устаљивања и ограничења у надлежности (имунитет), те се говори о појединим лицима која се могу позивати на имунитет. Правни положај странаца у поступку разматран је у следећем делу излагања и он обухвата, осим питања способности, класична права странаца: на приступ суду, сиромашко право, право на ослобађање од плаћања акторске кауције. Поред тога, разматрани су проблеми реципроцитета и реторзије, те језичке баријере. Став аутора према условљавању појединих права реципроцитетом, примени реторзије, и акторској кауцији је негативан, што је у складу са савременим развојем ове гране права у свету. Следећи део, посвећен доказивању обухвата питања права меродавног за предмет доказивања, сношење терета доказивања, дозвољености и снази појединих доказних средстава и извођењу доказа. Аутор се најчешће опредељује за *lex fori* као за меродавни статут, евентуално уз неке корекције (најчешће *lex causae*), али износи и друга виђења. У истом се делу говори и о појединим доказним средствима, а највећа је пажња посвећена исправа-

ма. Пети део се односи на примену страног права, и у њему се дају само основни системи у упоредном праву. Више је простора посвећено следећем питању, међународној правној помоћи, у оквиру кога су обрађени појам и предмет, претпоставке, начини општења, те меродавно право за указивање правне помоћи (позитивно-правно код нас *lex fori* — уз могуће одступање уз резерву јавног поретка). Следећа два дела излагања односе се на приговор литиспенденције и пресуђене ствари. После постављања проблема и приказа упоредних решења, аутор заузима позитиван став у односу на оба приговора, у смислу потребе за њиховим усвајањем. Како југословенско позитивно право садржи прописе везане за страну литиспенденцију, за нас је интересантнији став аутора по приговору пресуђене ствари, јер норме ове врсте југословенско законодавство не садржи. За решавање овог питања се предлаже аналогна примена чл. 333, ст. 2. ЗПП. Суд би могао, даље, поступити на два начина: 1) прекинути поступак и упутити странке на поступак признања стране одлуке, а од овог би другог поступка зависила судбина првог; или 2) самостално расправити питање судбине стране судске одлуке као претходно питање. Аутор се опредељује за други од предложених начина због његове једноставности. Значајна је пажња посвећена међународној арбитражи. У оквиру деветог дела уџбеника, арбитражи се прилази с организационог и функционалног аспекта, док се у десетом делу излагања, уз питања признања и извршења страних судских одлука, разматра и питање признања и извршења арбитражних одлука. Питања која се расправљају у оквиру десетог дела књиге углавном су идентична и када се ради о судским и када се ради о арбитражним одлукама и то: појам признања и извршења, појам страних судских/арбитражних одлука, најважније претпоставке за признање у упоредном праву, југословенско позитивно-правно решење те поступак за признање обе врсте одлука. У сфери арбитражних одлука истичемо као погодност чињеницу да су веома прегледно дате претпоставке за признање које се траже по најважнијим међународним изворима: Женевској и Њујоршкој конвенцији и UNCITRAL модел-закону. Одмах потом следе претпоставке по домаћем ЗМПП тако да је поређење олакшано. На крају, последња два дела књиге садрже правила извршног и стечајног поступка са страним елементом.

Од 207. до 237. стране књиге су прилози и то: списак вишестраних и двостраних конвенција које је Југославија закључила, текст ЗМПП и Закона о легализацији исправа у међународном промету и изводи релевантних чланова ЗПП, ЗИП, ЗПУП, ЗОВП. Књига се завршава списком дела општијег садржаја и индексом појмова.

Гаши Кнежевић